

Małgorzata Baron-Wiaterek

Politechnika Śląska
Instytut Zarządzania i Administracji
mabarw@gmail.com

AKTYWIZACJA ZAWODOWA OSÓB W WIEKU PRODUKCYJNYM NIEMOBILNYM

Streszczenie: Jednym z najpoważniejszych wyzwań dla rynku pracy w Polsce jest aktywizacja zawodowa osób w wieku produkcyjnym niemobilnym (powyżej 45. roku życia). Populację tę charakteryzują niskie wskaźniki zatrudnienia i mała aktywność zawodowa. Towarzyszy temu postępujący jej wzrost liczebny. Efektem tego jest odwracanie się tzw. piramidy wieku. Wszystko to wymaga uruchomienia mechanizmów dostosowawczych oraz stosownych rozwiązań instytucjonalnych i systemowych. Szczególną rolę mają do wypełnienia stosowne instrumenty rynku pracy i formy wsparcia aktywności osób starszych.

Słowa kluczowe: zatrudnienie, rynek pracy, osoby starsze niemobilne.

Wprowadzenie

W dotychczasowych działaniach dotyczących aktywizacji osób starszych nazbyt często stosowano głównie środki osłonowe, a system emerytalny przez długi czas był używany do administrowania zasobami pracy. Wielokrotnie podejmowane próby odniesienia się do sytuacji na rynku pracy wykazywały wiele niedociągnięć [Szyłko-Skoczny, 2004, s. 97]. Przede wszystkim sytuacja wymagała zwiększenia oddziaływania polityki rynku pracy na wzrost zatrudnienia osób bezrobotnych, w tym powyżej 45. roku życia. Także ważne było zapewnienie większej efektywności działania służb zatrudnienia, inny rozdział środków przeznaczonych na aktywizację zawodową oraz odpowiednie do uwarunkowań instrumenty i formy wsparcia bezrobotnych i poszukujących pracy.

Celem niniejszego opracowania jest analiza podstawowych instrumentów rynku pracy i form wsparcia służących zwiększeniu zatrudnienia osób starszych

W opracowaniu zastosowano różne metody badawcze, w tym analizę danych statystycznych i metodę dogmatyczno-prawną.

1. Niektóre uwarunkowania demograficzne rynku pracy

Dla rynku pracy decydujące znaczenie mają w szczególności uwarunkowania demograficzne [Trafiałek, 2006]. Wśród nich istotne są zmiany populacji osób w wieku produkcyjnym oraz ich struktura. Sytuację na rynku pracy w Polsce wyznacza w szczególności postępujące starzenie się ludności (tabela 1). Wyrazem tego jest wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym [Przemiany demograficzne, 2013, s. 15-27]¹.

Tabela 1. Liczba ludności (mln) i grupy ekonomiczne (%)

Ogółem/wiek	Lata		2013	
	1989	2013	mężczyźni	kobiety
ogółem	38,0	38,5	18,6	19,8
produkcyjny	57,5	63,4	69,0	58,2
mobilny do 44	40,3	39,8	41,8	38,0
niemobilny 45+	17,2	23,3	27,3	29,2
poprodukcyjny	12,6	18,4	11,3	24,6

Źródło: [Sytuacja demograficzna, 2013 s. 3].

Miarą zaawansowania procesu starzenia się społeczeństwa może być wielkość mediany. W 2013 r. wynosiła ona 37,4 dla mężczyzn i 40,9 dla kobiet, a w 2020 r. będzie wynosić ogółem 41,9. W kolejnych latach: 2035 – 48,6 i 2050 – 52,5 [Prognoza ludności, 2014, s. 127].

W prognozie zmian wielkości zasobów pracy w grupach ekonomicznych zwraca uwagę zmniejszanie się liczby ludności w wieku produkcyjnym. W 2013 r. jej ilość wyniosła 15,5 mln, a w 2020 r. zmniejszy się ona do 14,2 mln. W kolejnych latach nastąpi dalsze zmniejszenie się populacji: w 2035 r. do 10,7 mln i w 2050 r. do 9,3 mln [Prognoza ludności, 2014, s. 148]. W grupie osób w wieku niemobilnym po zmianach wieku emerytalnego dokonanych w 2013 r. [Ustawa o emeryturach] liczba osób w wieku niemobilnym będzie wzrastać aż do 2035 r. [Prognoza ludności, 2014, s. 149]. Wzrośnie także współczynnik obciążenia pracujących niepracującymi (tabela 2). Tak więc procesy demograficzne zachodzące w Polsce powodują utrwalanie się licznych i niekorzystnych tendencji [Trzos, Zatorska, 2010, s. 22; Rysz-Kowalczyk, 2012, s. 118 i n.].

Tabela 2. Współczynniki obciążenia demograficznego

Wiek	2014	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
nieprodukcyjny	57	57	60	63	62	62	62	68	78
przedprodukcyjny	28	28	28	28	26	25	24	25	26
poprodukcyjny	29	29	32	35	37	37	38	44	52

Źródło: [Prognoza ludności, 2014, s. 150].

¹ W 2013 r. osoby w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym stanowiły ponad 18% ludności.

2. Osoby starsze na rynku pracy

Na koniec 2013 r. na rynku pracy występował wysoki udział osób starszych biernych zawodowo (tabela 3). Osoby w wieku ponad 45 lat stanowiły 6,8% osób biernych. Grupa ta wzrastała z wiekiem, a jej przyczyny były różne, np. zniechęcenie do poszukiwania pracy, a także choroba i emerytura. Z wiekiem aktywność zawodowa osób starszych w sposób wyraźny zmniejsza się, a zwiększa się ich bezrobocie (tabela 4).

W II kwartale 2014 r. stopa bezrobocia osób w wieku produkcyjnym wyniosła 10,7%, a osób w wieku niemobilnym 8,3%. W porównaniu z analogicznym okresem ubiegłego roku bezrobocie w różnych grupach uległo zmniejszeniu (tabela 4).

Tabela 3. Bierni zawodowo w Polsce w wieku 45 lat i więcej według przyczyn bierności (w %) w 2013 r.

Grupy wieku	Ogółem	Osoby nieposzukujące pracy					
		Razem	w tym według przyczyn nieposzukiwania pracy				
			Zniechęcenie bezskutecznością poszukiwań pracy	Nauka, uzupełnianie kwalifikacji	Obowiązki rodzinne w domu	Emerytura	Choroba, niesprawność
45-54	6,8	6,8	26,8	-	15,8	1,8	20,2
55-64	21,9	22,0	34,7	-	16,1	25,3	40,9
65+	39,1	39,4	4,4	-	5,1	72,8	19,3

Źródło: [Aktywność ekonomiczna..., 2013, s. 13].

Zatrudnienie osób starszych, zwłaszcza w wieku powyżej 45/50 lat jest dużym problemem, bowiem osoby te w wielu przypadkach nie są zainteresowane podjęciem zatrudnienia, a ich kwalifikacje zawodowe i umiejętności bywają zdezaktualizowane [Problem bezskuteczności...].

Tabela 4. Stopa bezrobocia w II kwartale 2013 i 2014 r. (w %)

Wyszczególnienie	2013	2014	Porównanie z 2013 r.
ogółem	10,4	9,1	- 1,3
45+	7,9	7,2	- 0,7
produkcyjny	10,7	9,3	- 1,4
mobilny	12,0	10,3	- 1,7
niemobilny	8,3	7,6	- 0,7

Źródło: [Kwartalna informacja..., 2014, s. 5 i n.].

3. Przepisy prawa dotyczące osób starszych

Poprawa sytuacji osób starszych na rynku pracy jest przedmiotem regulacji prawa w różnych aktach. Odnoszą się one zarówno do pozostających w zatrudnieniu, jak i bezrobotnych czy poszukujących pracy oraz regulują w szczególności możliwość zastosowania korzystniejszych rozwiązań dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy.

Ważne postanowienia dotyczące osób starszych zawiera Kodeks pracy [Kodeks pracy] (dalej kp), w tym: zasadę przeciwdziałania dyskryminacji z uwagi na wiek (art. 11³ i art. 18^{3a} kp), postanowienia o szczególnej ochronie stosunku pracy osób w wieku przedemerytalnym (art. 39 kp), ochronę przed ewentualną zmianą warunków pracy pracownika starszego (art. 43 kp) oraz ograniczenie kosztów ponoszonych przez pracodawcę w przypadku niezdolności do pracy osoby w wieku powyżej 50 lat (art. 92 §1 kp).

Osoby w wieku 50 lat i więcej zaliczone zostały do będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy, oprócz innych wskazanych w art. 49 [Ustawa o promocji zatrudnienia...] (dalej pzirp). Osobom takim przysługuje pierwszeństwo w kierowaniu do udziału w programach specjalnych rynku pracy. Oprócz tego starosta może bezrobotnego będącego w szczególnej sytuacji skierować do udziału w dodatkowych programach specjalnych, uwzględniających analizy i prognozy lokalnego rynku pracy (art. 49a pzirp). Również w przypadku aktywizacji zawodowej takich osób ustawa pzirp przewiduje specjalne środki aktywizacyjne, które określa jej art. 60d.

4. Instrumenty aktywizacji osób starszych na rynku pracy

Ogólne zasady udzielania pomocy osobom bezrobotnym przez urzędy pracy wskazuje art. 33 ust. 2b pzirp. Zgodnie z nim po zarejestrowaniu bezrobotnego urząd ustala konkretny profil działań pomocowych i dobiera formy pomocy [Wojdyło-Preisner, 2008, s. 5 i n.]. Profil jest podstawowym instrumentem alokacji środków na walkę z bezrobociem [Rozporządzenie w sprawie profilowania].

Podstawą doboru jednego z trzech profili jest analiza sytuacji i szans osoby na zatrudnienie w związku z np. wiekiem, płcią, poziomem wykształcenia itp. W ramach pierwszego profilu realizowanego nie dłużej niż 180 dni bezrobotny może być uczestnikiem podstawowych działań urzędów, a więc pośrednictwa pracy i poradnictwa zawodowego². Drugi profil to działania aktywizacyjne zlecane

² Dodatkowe formy wskazują: art. 40 ust. 1 i 3a, art. 45, art. 46 ust. 1 pkt 2, art. 60b, art. 61e pkt 2 oraz art. 66k-66n ustawy pzirp.

innym instytucjom rynku pracy, trwające do 540 dni. Najszerszą pomoc zapewnia trzeci profil, realizowany do 720 dni. Zgodnie z art. 62a pzirp oprócz wcześniej wymienionych obejmuje on także programy specjalne, skierowanie do zatrudnienia wspieranego lub podjęcie pracy w spółdzielni socjalnej.

Bezpośrednio dla osób w wieku powyżej 50 lat ustawa pzirp w art. 60d wskazała możliwość dofinansowania pracodawcy, który zatrudnia takie osoby. Wysokość dofinansowania zależy od wieku zatrudnionego bezrobotnego, a więc gdy ukończy on 50 lat, to dofinansowanie trwa przez okres 12 miesięcy, a gdy 60 lat, to pracodawca może otrzymać dofinansowanie przez okres do 24 miesięcy. Pracodawca korzystający z tej formy wsparcia zatrudnienia jest obowiązany po upływie tych terminów do dalszego zatrudnienia skierowanego bezrobotnego³. Gdy nie wywiąże się z tego obowiązku, musi zwrócić otrzymane środki, oprócz sytuacji, kiedy umowa zostanie rozwiązana z winy pracownika (art. 52 kp) albo rozwiązana przez skierowanego bezrobotnego. Na zwolnione stanowisko pracy starosta może skierować inną osobę. Zasady dofinansowania wynagrodzenia zatrudnionego bezrobotnego określają przepisy – podobnie jak we wszystkich przypadkach świadczeń na aktywizację zawodową – dotyczące warunków dopuszczalności pomocy de minimis [Ustawa o postępowaniu w sprawach...]⁴.

Duże znaczenie dla aktywizacji osób starszych mogą mieć pożyczki na utworzenie stanowiska pracy lub na podjęcie działalności gospodarczej (art. 61e pzirp) przyznawane na wniosek. Pożyczka na podjęcie działalności gospodarczej jest udzielana na okres nie dłuższy niż 7 lat na wniosek zainteresowanego, po przedstawieniu opisu i kosztorysu zamierzonej działalności gospodarczej (art. 61i pzirp). Osoba, która uzyskała środki na podjęcie działalności gospodarczej może również uzyskać pożyczkę na utworzenie stanowiska pracy, ale dopiero po upływie co najmniej 3 miesięcy od rozpoczęcia spłaty wcześniej zaciągniętej pożyczki (art. 61j pzirp). Minister właściwy do spraw pracy może umorzyć spłatę pożyczki korzystającemu jednocześnie z obu form wspierania zatrudnienia (art. 61 pzirp), jednak pod warunkiem, że utrzyma przez co najmniej 12 miesięcy pierwsze stanowisko pracy dla bezrobotnego oraz gdy nie ma zaległości w spłacie rat pożyczek.

Program Aktywność i Integracja (dalej PAI) jest związany z trzecim profilem wspierania zatrudnienia (art. 62a pzirp). Ma on za zadanie zwiększyć zakres aktywizacji bezrobotnych. Realizuje go powiatowy urząd pracy samodzielnie lub we współpracy z ośrodkiem pomocy społecznej [Ustawa o pomocy społecz-

³ Jeżeli zatrudniony miał ponad 50 lat i nie przekroczył 60 lat, to okres zatrudnienia wynosi co najmniej 6 miesięcy, a 12 miesięcy w przypadku zatrudnienia osoby powyżej 60. roku życia.

⁴ Uzupełnieniem działań w stosunku do osób starszych mogą być także częściowo zasady pomocy dla pracodawców zatrudniających bezrobotnych przy pracach interwencyjnych i robotach publicznych (art. 51, art. 56, art. 57 pzirp).

nej]. W programie mogą uczestniczyć inne podmioty prowadzące działalność na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Uprawnienie to dotyczy podmiotów prowadzących działalność statutową na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób lub w celu przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym, zgodnie z przepisami [Ustawa o działalności pożytku...]. Zaangażowanie ośrodka w program PAI odbywa się na podstawie porozumienia o realizacji programu⁵. Program PAI trwa dwa miesiące, ale po jego zakończeniu powiatowy urząd pracy może podjąć decyzję o ponownym skierowaniu bezrobotnego do udziału w tym samym programie, jednak nie dłużej niż łącznie na okres do 6 miesięcy. Istnieje także możliwość skierowania bezrobotnego, w porozumieniu z ośrodkiem pomocy społecznej, do zatrudnienia wspieranego u pracodawcy [Ustawa o zatrudnieniu socjalnym] lub podjęcia pracy w spółdzielni socjalnej [Ustawa o spółdzielniach]. Jeżeli jest taka potrzeba, można ponownie ustalić profil pomocy dla bezrobotnego. W takim przypadku urząd powinien dostosować do niego indywidualny plan działania i przedstawić bezrobotnemu propozycje pomocy.

Instrumenty zatrudnienia wspieranego, które zmierzają do zapewnienia miejsc pracy osobom powracającym na rynek pracy, wskazuje art. 60a pzirp. Realizuje je starosta, który zawiera z pracodawcą umowę w sprawie utworzenia dla bezrobotnego stanowiska pracy w formie telepracy – grant na telepracę. W zamian za grant pracodawca zobowiązuje się do utrzymania zatrudnienia skierowanych bezrobotnych przez 12 miesięcy w pełnym wymiarze czasu pracy lub przez okres 18 miesięcy w wymiarze pół etatu. W przypadku niewywiązania się z umowy pracodawca musi zwrócić otrzymane kwoty⁶.

Oprócz grantu środkiem służącym zatrudnieniu bezrobotnych jest świadczenie aktywizacyjne przyznawane pracodawcy, który zatrudni skierowane przez urząd pracy osoby bezrobotne, powracające na rynek pracy po przerwie związanej z opieką nad osobą zależną (art. 60b pzirp). Pracodawca powinien zatrudniać osoby bezrobotne przez taki sam okres jak w przypadku grantu.

W celu zwiększenia zakresu działań aktywizacyjnych na rzecz bezrobotnych, umożliwia się uczestnictwo w nich niepublicznym instytucjom rynku pracy. Zgodnie z art. 66d pzirp marszałek województwa może zlecić na podstawie umowy wykonanie działań aktywizacyjnych podmiotowi niepublicznemu, prze-

⁵ Porozumienie zawiera w szczególności: kryteria doboru i liczbę bezrobotnych, wskazuje działania w zakresie integracji społecznej, a także okres ich realizacji i przewidywane efekty z podaniem mierników pozwalających je ocenić, kwoty i źródła finansowania działań oraz sposobu kontroli i zakresu monitorowania.

⁶ W przypadku rozwiązania umowy o pracę przez skierowanego bezrobotnego, rozwiązania z nim umowy o pracę na podstawie art. 52 kp lub wygaśnięcia stosunku pracy przed upływem okresu odpowiednio 12 lub 18 miesięcy starosta może skierować na zwolnione stanowisko pracy innego bezrobotnego.

de wszystkim agencji zatrudnienia. W art. 66h pzirp szczegółowo wskazano jej zobowiązania w działaniach na rzecz skierowanych bezrobotnych, którym określono profil wskazujący na duże oddalenie od rynku pracy lub brak gotowości do podjęcia pracy (drugi albo trzeci profil pomocy). Urząd powinien skierować do realizatora nie mniej niż 200 kwalifikowanych bezrobotnych z jednego powiatowego urzędu pracy. Wynagrodzenie agencji (art. 66i pzirp) jest uzależnione od skuteczności działań oraz wskaźnika utrzymania osób w zatrudnieniu. Wyboru powiatów, z których kierowani są do agencji bezrobotni, dokonuje wojewódzki urząd pracy biorący w szczególności pod uwagę wskaźnik liczby bezrobotnych przypadających na jednego pracownika powiatowego urzędu pracy pełniącego funkcję doradcy klienta.

Funkcje kontrolne w zakresie przestrzegania postanowień umowy o świadczenie działań aktywizacyjnych wobec urzędu i agencji wykonuje marszałek województwa. O swoich działaniach marszałek informuje ministra właściwego do spraw pracy, niezwłocznie po zakończeniu realizacji programu aktywizacji.

Starosta może również zawrzeć z agencją zatrudnienia umowę o zatrudnienie skierowanego bezrobotnego będącego w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Dotyczy to zarówno zatrudnienia na umowę o pracę, jak i wykonywania innej pracy zarobkowej – na podstawie umów cywilno-prawnych – przez okres co najmniej 6 miesięcy⁷. Podobnie jak we wszystkich dotąd wskazanych formach aktywizacji, gdy umowa o pracę zostanie rozwiązana z winy pracownika albo rozwiązana przez niego przed upływem okresu, na który została zawarta, agencja zatrudnienia nie musi zwracać otrzymanych środków.

Podsumowanie

Dotychczasowe doświadczenia realizacji polityki rynku pracy wiązały się nie tylko z licznymi ograniczeniami finansowymi, ale także ze znaczną przewagą wydatków na działania osłonowe, co w warunkach dużego zagrożenia bezrobociem powodowało niemożność realizacji założonych działań przez biura pracy [Kryńska i in. (red.), 2013, s. 351]. Obecnie obowiązujące rozwiązania kładą nacisk na aktywne działania polityki rynku pracy. Szczególnie dotyczy to osób defaworyzowanych na rynku pracy, w tym w wieku niemobilnym. Populację tę dotyka bowiem często bezrobocie i bierność zawodowa, co nie tylko obciąża finanse publiczne kosztami świadczeń, ale także nie przyczynia się do wzrostu produktu krajowego. Aktywizacja osób starszych pozwalająca na zwiększanie

⁷ Kwota środków przekazywanych agencji nie może przekraczać 150% przeciętnego wynagrodzenia obowiązującego w dniu zawarcia umowy za jednego skierowanego bezrobotnego.

ich zatrudnienia jest ważna dla wykorzystania ich potencjału i możliwości uczestniczenia w rynku pracy.

Wspieraniu zatrudnienia osób starszych służy przede wszystkim indywidualizacja działań aktywizacyjnych dla bezrobotnych (poszukujących pracy), jak również stwarzanie warunków do podnoszenia kwalifikacji oraz likwidacja ograniczeń kompetencyjnych. Istotne znaczenie dla działań aktywizujących mają zachęty dla pracodawców, aby zatrudniali bezrobotnych, i wspieranie bezrobotnych w zakładaniu oraz prowadzeniu własnej działalności. Kryterium wieku ma szczególne znaczenie wśród stosowanych przez urzędy pracy form wspierania i realizacji usług. Dzięki temu możliwe jest dostosowanie ofert pracy do warunków osób będących w wieku niemobilnym i wspieranie ich powrotu na rynek pracy. Warto także podkreślić znaczenie tworzenia szerszych warunków do współdziałania urzędów z innymi instytucjami, w tym także komercyjnymi. Pozwoli to na uzupełnienie standardowych, ustalonych przez przepisy prawa i procedury, działań stosowanych przez podmioty publiczne. Uregulowanie rozwiązań systemowych dotyczących kształtowania odpowiednich form wspierania zatrudnienia populacji w wieku niemobilnym prowadzących do utrzymania pracy jest bardzo ważne, ale wymaga rzeczywistej ich realizacji w praktyce. Ważne jest też systematyczne ocenianie skutków praktycznie realizowanych założeń.

Literatura

- Aktywność ekonomiczna ludności Polski w IV kwartale 2013* (2013), GUS, Warszawa.
- Kryńska E., Krzyszkowski J., Urbaniak B., Wiktorowicz J., red. (2013), *Diagnoza obecnej sytuacji kobiet i mężczyzn 50+ na rynku pracy w Polsce. Raport końcowy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Kwartalna informacja o aktywności ekonomicznej ludności, II kwartał 2014* (2014), GUS, Warszawa.
- Problem bezskuteczności aktywizacji zawodowej bezrobotnych 50+*, http://rynekpracy.pl/artukul.php/typ.1/kategoria_glowna.19/wpis.778 (dostęp: 2.02.2015).
- Prognoza ludności na lata 2014-2050* (2014), GUS, Warszawa.
- Przemiany demograficzne i starzenie się społeczeństwa: konsekwencje dla lokalnych rynków pracy w Polsce* (2013), Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 maja 2014 r. w sprawie profilowania pomocy dla bezrobotnego, Dz.U. z 2014 r., nr 631.
- Rysz-Kowalczyk B. (2012), *(Nie) dostosowanie instytucji polityki społecznej do zmian w cyklu życia współczesnych pokoleń Polaków [w:] Polityka Społeczna. Kontynuacja i zmiana. Z okazji Jubileuszu 90-lecia urodzin Profesora Antoniego Rajkiewicza*, IPiSS, Warszawa.

- Sytuacja demograficzna osób starych i konsekwencje starzenia się ludności w świetle prognozy na lata 2014-2050* (2014), GUS, Warszawa.
- Szylko-Skoczny M. (2004), *Polityka społeczna wobec bezrobocia w Trzeciej Rzeczpospolitej*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa.
- Trafiałek E. (2006), *Zmiany demograficzne a zadania współczesnej polityki społecznej* [w:] A. Rączaszek (red.), *Sześćdziesiąt lat polityki społecznej w Polsce. Księga pamiątkowa na jubileusz osiemdziesięciolecia prof. zw. dr hab. Lucyny Frąckiewicz*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice.
- Trzos K., Zatorska M. (2010), *Popyt na dojrzałość* [w:] *Aktywizacja zawodowa osób 50+ i zarządzanie wiekiem*, Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce, Warszawa.
- Ustawa dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Dz.U. z 2009 r., nr 153, poz. 1227 ze zm.
- Ustawa z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Dz.U. z 2013 r., poz. 674 ze zm.
- Ustawa z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2012 r., poz. 637.
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U. z 2004 r., nr 64, poz. 593 ze zm.
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, Dz.U. z 2003 r., nr 122, poz. 1143 ze zm.
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U. z 2003 r., nr 96, poz. 873 ze zm.
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, Dz.U. z 2006 r., nr 94, poz. 65 ze zm.
- Ustawa z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej, Dz.U. z 2007 r., nr 59, poz. 404 ze zm.
- Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy, Dz.U. z 2014 r., poz. 1502 ze zm.
- Wojdyło-Preisner M. (2008), *Współczesna identyfikacja osób szczególnie zagrożonych długotrwałym bezrobociem na lokalnych rynkach pracy* [w:] Z. Wiśniewski, E. Dolny (red.), *Rynek pracy w Polsce w procesie integracji z Unią Europejską*, Wydawnictwo UMK, Toruń.

ACTIVATION OF PEOPLE OF THE IMMOBILE PRODUCTIVE AGE

Summary: One of the most important challenges in the labour market is a professional activation of people of the immobile, productive age (over 45 years of age). The features of this population are the low employment rates and low efficiency of professional. This situation is accompanied by a progressive increase in the number of this population. This is the result of the reversal of the age pyramid. All of this requires the implementation adjustment mechanisms and appropriate system and institutional solutions. A specific functions are fulfilled by labour market instruments and support of activity of elderly.

Keywords: employment labour market, immobile productive age.